

დროება

გამოდის ყოველ დღე ორშაბათს გარდა.

შანი ბანსხადეზისა

სტრიქონზე რვა კაპ. განცხადება მიიღება ქართულს რუსულს და სხვა ენებზედ.
თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია გაასწორებს და შეამოწმებს დასაბეჭდად გამოგზავნილ წერილებს. დაუბეჭდელ წერილებს რედაქცია ვერ დაუბუნებს ავტორს.

ქალკე ნომერი «დროებისა» ღირს 5 კაპიკი

რედაქცია

სიმონსონოვის ქუჩაზედ, ნახაროვის სახლში, პირველ კლასიკურ გიმნაზიის უკან.
სკულა-მოწყობა, მიიღება თბილისში «დროებისა» რედაქციაში, ქუთაისში, ჭილაძეების წიგნის მაღაზიაში, გარეშე მცხოვრებთათვის ადრესი: В. Тифлиси, 1-я редакция «Дროба»
«დროებისა» ფასი
მთელის წლისა . . . 9 მან. სამის თვისა . . . 3 მან.
ექვსის თვისა . . . 5 მან. ერთის თვისა . . . 1 მან.

არწრენის თეატრი.
ოთხშაბათს, 26 ოქტომბერს
ძართული ღრამატიული ღასისაგან
წარმოდგენილი იქნება
პირველად
სხომკრების თანამოგზაური
პომედიკა ოთხ მოქმედებად და ხუთ სურათად, რუსული დამაგლობო კეთებულის ა. მ. მოჩუხბარინისაგან.
დასაწყისი 8 საათზედ. (2-1)

ტალაგრაპი
(ქრ. დილოგიის სააგენტოსი.)
20 ოქტომბერს.
ბარლინი. ოქციონალურად ცნობა მოვიდა, რომ პეკინში ნოლურა გაჩნდა.

21 ოქტომბერს.
პატიმარბუმი. ნოემბერში პეტერბურგში შეიკრიბებიან წარმომადგენელი ფოლადის რეალსების ქარხნებისა, რკინის გზებისა და გზათა სამინისტროსი იმის გადასაწყვეტად, თუ როგორ გააუმჯობესონ რუსეთში ფოლადის რეალსების საქმე.

ნომოროსიისი. გუშინ მოვიდა ზღვის სამინისტროს გამგე და სადამოწმებელი სევასტოპოლში წავიდა.

ლონდონი-ღარი. გუშინ აქ გვარნიანი უწესობა მოხდა: ადგილობრივ საბჭოში შეკრებილნი ირლანდიის ნაციონალური პარტიის მომხრენი ლიბერალით გავიდნენ ქალაქის ქუჩებში, ლიბერალის თავს დაესხნენ ორანჯისტები — ინგლისის მომხრენი, რომელთაც დაიპყრეს აგრეთვე ბჭობის შენობა; პო-

ლიცია და ჯარმა ადადგინეს წესი და ორანჯისტებს საბჭო დააყენებინეს.

ხარკოვი. დღეს აქ გაიარა ერთი რიმიდამ პეტერბურგში დიდმა მთავარმა კონსტანტინე ნიკოლოზის-ძემ.

ხარკოვი. სახელმწიფო ქონებათა სამინისტრო ფულს არ იძლევა იმის საცდელად, თუ ცხვარს ქვავილის აკრა როგორ მოუხდება.

ბარლინი. ოქციონალურად არის გამოცხადებული რკინის საქონლის ტირის მოსპობა. გერმანიულმა ხოლერის კომისიამ გამოსავლევ ადგილად კალკუტა ამოირჩია.

დირმუში დატუსადეს ერთი კაცი, რომელმაც სთქვა, რომ პეტრუსის აქტიური პეტროვსკი ვარო და რუსის ნიგილისტებისაგან ვარ გამოგზავნილი ბისმარკის მოსაგლავათაო; დატუსადებულს უკავნეს შპრინცი და მორჭი.

ლონდონი. დევრის რკინის გზას ძალიან მუყათად დარაჯობენ, რადგანაც ხმები გავრცელდა ვითომც განზრახვა ჰქონდეთ იმ მატარებლის აფეთქებისა, რომ ლითაც კონდუქტის ჰერცოგი და ჰერცოგინია უნდა წავიდნენ ინდოეთში.

ბელგრადი. ზაიგარის ოლქი საომარ მდგომარეობაშია გამოცხადებული, რადგანაც მცხოვრებლებმა უარ ჰქვეს იარაღის აკრა ოლქის სამეფო კომისარად გენერალი ნიკოლიჩის დაბრუნება.

22 ოქტომბერს
პატიმარბუმი. 6 კორპუსის სარდალი, გენერალ-ლეიტენანტი როლოვი დაინიშნა დროებითი ოლქის გენერალ-გუბერნატორის თა-

ნამდებობის აღმსრულებლად და ოლქის სამხედრო ოლქის ჯარების უფროსად.

გუშინ დიდებულად იდღესასწაულეს რუსეთის აკადემიის, აქმეცნიერებათა აკადემიის მეორე განყოფილების, ასის წლის იუბილური შემდეგ აკადემიკოსის სენოპოლინოვის სიტყვისა და კომისიის ანგარიშისა პეკინის პრემიების მიცემის შესახებ, დეპუტაციები მიიღეს და ადრესები წაიკითხეს; სასულიერო აკადემიის ადრესი, რომელიც პატრიოტული გრძობით იყო დაწერილი, ტამის კვრით იქმნა მიღებული; დღესასწაული მისალოცველი ტელეგრამების კითხვით დაბოლოვდა.

ხმები, ვითომც ბულგარიის ნამინისტროლი კაულობარსი ინიშნებოდას ტვერში ბრიგადის კომანდირად; ასეთსავე თანამდებობას მიიღებს პეტერბურგში გენერალი სობოლევიც.

რუსეთის გეოგრაფიულმა საზოგადოებამ პრეპევალსკისგან მიიღო ტელეგრამა, რომლითაც აცნობებს, რომ ის გუშინ წავიდა კახტიდგან ურგუმი.

გუშინ სადამოწმებელი იდღესასწაულეს პეტერბურგის დიდის თეატრის ასი წლის არსებობა; თეატრი სავსე იყო ხალხით; ლოქები დღესასწაულებრივ იყვნენ მორთულნი; სახალხო გალობა სთქვეს და სამჯერ გაიმეორეს, შემდეგ დღესასწაულის შესაფერი ლექსი წაიკითხეს; წარმოდგინეს იმპერატრიცა ეკატერინის კომედია «ჰოი დროვა»; ერთი ნაწილი ოპერისა «ორჭეი ფოჯოხნისა შინა» და ბალეტი «სინამარი ივანოვის დამეს»

ქლიგელ-ადიუტანტი პოლკოვნიკი კაულობარსი ბულგარიაში წავიდა.

ხარკოვი. 15 ოქტომბრიდგან სევასტოპოლის გზაზე კურიერის მატარებლები ადარ ივლიან.

23 ოქტომბერს.
პატიმარბ. პარიკის გან. «გოლუა»ში არის დაბეჭდილი ცნობა, ვითომც უმაღლესს ნადიმზე, რომელიც იყო გამართული გატრინოში და რომელზედაც მიზატიყებული იყო საფრანგეთის მამინდელი ელჩი ქორესი, წარმოუტკვათ საფრანგეთის სადღეგრძელო და ქორესსაც რუსეთისა. «ქორნალ დე სან-პეტერბურ»-ი არღვევს ამ ცნობას და ამბობს, რომ ამისთანა შეთხვევებში მიღებულიც არ არის სადღეგრძელოების წარმოუტკვათ.

ამავე გაზეთს უსაფუძვლოდ მაჩინა აგრეთვე მეორე ცნობა გაზეთის «გოლუა»-სი ვითომც ბისმარკს განზრახვა ჰქონდეს პოლმის ადღგენისა და ამზადებდეს კიდევ ამ ს. ქმეს იმ აზრით, რომ ზღუდე დასდვას რუსეთსა და გერმანიის შუა.

პარიში. ადმირალი მეიერის მაგიერ ტონკინის წყლების ესკადრის სარდლად ადმირალი ლესეპსი დაინიშნა.

ამ დღეებში მმართველობა კიდევ ათს მილიონს ძრანკს მოითხოვს ტონკინის ექსპედიციისათვის.

ის ხმები, ვითომც ჩინეთის მისი პარიკიდან წასვლას აპირებდეს, უსაფუძვლონი არიან.

ბელგრადი. მინისტრთა რჩევამ დაადგინა: რადგანაც სერბიის საქმეები შეაგულ ადგილებში საშიშარს მდგომარეობაში არიან, ამი-

«დროებისა» ქელტონი, 25 ოქტომბერი

კველის ძართულის გომდანი

(თავად მინგრესკის საქმეების გამო.)

წერილი რედაქტორთან

ბ. რედაქტორო!

პრა პირადი სარგებლობა, არამედ წრფელი სურვილი, რომ არ დაინგროს ძართალი ძხარე შეუმღებლობის გამო, იმ შემთხვევაში, როდესაც მასა აქვს საქმე დიდ და მძლავრ კაცთან, მაიძულებს მე აღმძრა მსჯელობა თქვენს გაზეთის საშუალებით ერთს დიდად საინტერესო საგანზედ და იმედი მაქვს, ბ. რედაქტორო, რომ მიჰყვეთ ამ საქმეს ღირსეულს ყურადღებას და მისცემთ თქვენს გაზეთში ამ ჩემს წერილს ადვილს. თქვენც ეს საქმე შეეხება კერძო პირებს, მაგრამ

ამ საქმის გარემოებას საზოგადო მნიშვნელობა აქვს და ამის იმედით ვადვიარებ თქვენს წინაშე ყოველსავე სიმართლეს.

ღლიდგან გამოცხადებისა მეთაისის ვუერნიამი ახალის სამართლის წესდებისა, მე ჩემდა საუბედუროდ, დაეიწყე ყველაზედ ადრე ადვოკატობა. მე პირადად, ამ თორმეტის წლის წინად, დიდს იმედებს მოველოდი ახალი წესდებულებისაგან; სრული დარწმუნებული ვიყავ, რომ მოვიდა ჩვენში ის ბედნიერი დრო, როდესაც კანონისა და სამართლის წინაშე ყველანი თანასწორნი ვიქნებოდით: დიდი, პატარა, ღარიბი და მდიდარი. მე დარწმუნებული ვიყავ, რომ თუ კი ღარიბს რაიმე სიმართლე მიუძღოდა საქმეში და მიიქცევოდა სიმართლის დაცვისთვის ახალ დაწესებულ სასამართლოებში, თავის სიმართლეს არ დაჰკარ-

გავდა და მდიდარი და მძლავრი კაცი მას ადვილად ვერ დასჩაგრავედა.

მაგრამ მას აქეთ თორმეტის წლის გამოცდილებაში და საქმის წარმოებაში ახალ სასამართლოებში, ლამის, უარი მათქმევინოს ამ აზრზედ. მე თითქმის შემძლიან დამტკიცებით ვადვიარო, რომ ამ დროში სასამართლოს წესით ბრძოლა ღარიბის კაცისთვის მდიდარ და დიდ-კაცთან ძნელი ყოფილა.

მოვიყვან მაგალითს ერთ იმისთანა შესანიშნავ საქმიდგან, რომელიც დღესაც არ გათავებულია და წარმოებს მბილისის სამოსამართლო პალატის სამოქალაქო განყოფილებაში. აი როგორ არის საქმე:

ქველამ იცის, რომ სამეგრელოში 1867 წლამდის სრულიად სხვა წესები იყო. იქ ჯერ არ იყო მოსპობილი მთავრული უფლება ადვანის

სახლისა. მხოლოდ 1867 წელს მემკვიდრემ მთავრის ღვით ადვანისამ, თავადმა ნიკოლოზ ღვითის-ძემ ადვანმა, უარ ჰყო მმართველობის წინაშე თავის მთავრული უფლება, ამისთვის, მიიღო ჯილდოდ მთავრობისგან მილიონ ნახევარი ფული და ნაცვლად ადვანისა, იწერება კნაზ მინგრესკით. ამის გარდა უმაღლესის ბრძანების ძალით, დარჩა საკუთარს უფლებაში თ. მინგრელის ის ადგილები და უძრავი მამულები, რომელიც მის წინაპართ ხელში იყო არა მთავრულის უფლებით, არამედ საკუთრებად, როგორც კერძო პირისა და დაედო ამ მამულს მიაღრსტი; იმ დღიდან თ. მინგრელსკი შეიქნა კანონის წინაშე კერძო მებატონედ და მას აქეთ მასაც სამართლის წინაშე აქვს იგივე უფლება, როგორც კერძო ყველა მებატო-

სათვის შეჩერდეს დროებით ბეჭდვის და ურთილებების შესახებ დადგენილთა კანონთა მოქმედება და დაწესდეს ცენზურა დასაბეჭდვითა წერილთა წინასწარ განსახილველად.

მეფის ბრძანების ძალით, ვიდრემდის საომარი მდგომარეობა იქნება, ჯარებს შენახვა უნდა იკისრონ იმ ადგილების მკვლავებითა, რომლებშიაც დამკარებელი განსაკუთრებული მდგომარეობა. ოპიციონებს და უნდერ-ოპიციონებს საომარ მდგომარეობის დროს განმავლობაში ჯამაგირი ერთი-ორად უნდა ეძლიოს.

თბილისი, 24 ოქტომბერს.

ჩვენ არა-ერთხელ ვეითქვამს შესახებ ჩვენი შინაური და საზოგადო საქმეებისა, რომ მათ ეძლევათ დაბრკოლება სხვა-და-სხვა მხრით. ეს ნამდვილი ჭეშმარიტებაა და ამისათვისვე ჩვენი წარმატება დამოკიდებულია ხშირად მცირე და არა კანონიერ გარემოებაზე. ამ გვარ დამაბრკოლებელ მიზეზთა შორის, გარდა გარეშე პირობებისა, არის ხშირად ჩვენივე დაუდევრობა, უთაფობა, საზოგადო ინტერესების დათრგუნვა და პირადი ინტერესების გაღმერთება. ჩვენი აზრის დამამტკიცებელ საბუთებს ხშირად შევეყრებით ჩვენს ცხოვრებაში და მათი გამოაშკარავება ფრიად საჭიროდ მიგვაჩნია, რადგანაც ამ საშუალებით შეგვიძლიან დავანახოთ საზოგადოებას და მის მოღვაწეთ, თუ რა პირობებით არის გარემოცული ჩვენი ყოფა-ცხოვრება და რა სხაგრაგს ჩვენს წარმატებას.

ამ გზობით ხელთა გვაქვს ორი ფაქტი, რომელთა შესახებ უნდა მოველაპარაკოთ მკითხველებს, — მუთათის სათავად-აზნაურო სკოლის შენობისათვის მიწის ყიდვა და «მართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების» საქმეთ წარმოება, დაბეჭდილი «იყვრიაში» და ცალკე ბროშურებით გამოცემული. ჯერ-ჯერობით მოვილაპარაკოთ მუთათის

ნეს თავის მამულზედ — არც მეტი, არც ნაკლები.

უნდა კაცმა სიმართლე სთქვას, რომ იმ დღიდან თ. მინგრელსკის თითქმის არ მიუღია არაერთი პირადი მონაწილეობა მამულის მართვაში, ყოველივე ჰქონდა მინდობილი სხვა პირებს, რომელთაც შეეძლოთ დაუკითხავად თ. მინგრელსკისა და ეწყობოთ დავა ვისთანაც უნდოდათ და როგორც უნდოდათ; ხშირად საქმის იწყობოდა და თავდებოდა სასამართლოებში, რომ თ. მინგრელსკიმ არცკი იცოდა. ამის მიზეზით რამდენისამე საქმის მაგალითმა გვიჩვენა და გამოაშკარაა წინაშე საზოგადოებისა და სასამართლოებისა შემდეგი შემთხვევები: როდესაც თ. მინგრელსკის ვეჭილებს აქეთ რაიმე დიდი საინტერესო საქმე და თითონვე მიხედვებიან ხოლმე, რომ სიმართლეზედ

სკოლისათვის მიწის ყიდვის თაობაზე. მუთათისს გუბერნიის თავად-აზნაურობის კრებამ გარდასწყვიტა სკოლის შენობისათვის ადგილის შეძენა ყიდვით და ეს საქმე მიანდო ბანკის ზედამხედველ კომიტეტს, გუბერნიის და მაზრების წინამძღოლთ და მათთან ერთად ორს ექიმს: ნაზაროვს და ნაცვალოვს, რომელთაც უნდა შეემოწმებინათ სასყიდლად არჩეული ადგილები ჰიგიენურის მხრით. სასყიდლად დანიშნულ იქნა ორი ადგილი: კნენა მლონორა მრისთავისა და ბ. სოლომონ ლულაძისა. ამისამ უპირატესობა მისცა მლონორა მრისთავის ადგილს და გარდასწყვიტა მისი სყიდვა, თუმცა იგი სივრცით და მდებარეობით ბევრად ნაკლებია ლულაძის ადგილთან შედარებით. მრისთავის ადგილი შეიცავს ათას ორას (1200) კვადრ. საყენს და ღირს თოთხმეტი ათასი (14000) მან., ლულაძისა კი შეიცავს 2200 საყენსა და ღირს უფრო იაფად, ე. ი., ცხრა ათას (9000) მან. ბარდა ამისა ექიმები ნაზაროვი და ნაცვალოვი არ დათანხმებულან მრისთავის ადგილის სყიდვაზე, რადგანაც იგი ჰიგიენურის მხრით სკოლისათვის შესაფერი არ არის. მოველოვე ამიდან ცხადია, რომ ბ. ლულაძის ადგილი სკოლისათვისაც საუკეთესოა და საზოგადოებისათვისაც უფრო იაფათა ღირს. თუმცა ეს ასეა, მაგრამ კომისიის უმეტესობას დაუდგენია მრისთავის ადგილის სყიდვა. რასაკვირველია, კომისიის ამ გვარი მოქმედება აღძრავს კითხვას: რამ აიძულა კომისია, რომ მრისთავის ადგილი აირჩია და მით საზოგადო ინტერესები ჰგმო? ამ კითხვაზე ჯეროვანს და საუფუძლიანს პასუხს გვაძლევს ბ. სოლომონ ლულაძის წერილი, რომელიც დაბეჭდილია «დროების» მე-120 №-ში. ამ წერილში მოყვანილია ნამდვილი და შეურყვევლი ფაქტები შესახებ კომისიის მოქმედებისა; იგინი ნათლად გვიჩვენებენ, თუ როგორ მოქმედებენ და რითი ხელმძღვანელობენ ჩვენში საზოგადოების წარმომადგენელნი. ლულაძის სიტყვით, კომისიის ზოგიერთთა წევრთა, სახელდობრ, ბ. შალა-

კოჭლად არიან, თ. მინგრელსკისთან თავის გამართლებისათვის ცდილობენ ყოველის ღონისძიებით და საშუალებით საქმის მოგებას; ამ შემთხვევაში არ იშურებენ არც თავის თავს, არც თ. მინგრელსკის ფულებს; მათის ხელიდან ადვილად გამოდის, მოწმების შეყიდვა, ძალ-და-ძალ თავდასხმა, ჩუმ-ჩუმად ტანტალი ქალაქში საიდუმლო წიგნებით; ამის მიზეზით საზოგადოებაში გაფრცხლებული არის ის აზრი, ვითომ ეს ყოველივე წარმოსდგებოდეს თითონ თ. ნიკოლოზ მინგრელსკის თანხმობით და საშუალობით. მაგრამ ვინც კი პირადად იცნობს თ. მინგრელსკის, ყველა იტყვის ამ გვარი შეწყალება იმაზედ უსამართლობა არის. მეც საზოგადოდ ვადვიარებ, რომ თუმცა ზემოაღწერილი შემთხვევები ხშირია თ. მინგრელსკის ვეჭილებსგან და შე-

ვას, ნიჭარაძეს, თავდგირიძეს და ბაგრატიონს (მაზრის წინამძღოლები), ლულაძის ადგილი არც კი დაუთვალიერებიათ; ბ. ბაგრატიონი კომისიის სხდომაზედაც არ დასწრებია, მაგრამ სხდომისადმი წერილში განუცხადებია სურვილი მ. მრისთავის ადგილის სყიდვაზე; გარდა ამისა კომისიის წევრი ბ. მრისთავი არის მმა მლონორა მრისთავისა. აი ამ წევრთ, ე. ი. კომისიის უმეტესობას განუცხადებია სურვილი მ. მრისთავის ადგილის სყიდვისა. როგორცა სჩანს, კომისიის ზოგიერთა წევრებს დაუდევრობა გამოუჩენიათ და ვერ გაუმართლებიათ მთელი გუბერნიის თავად-აზნაურობის მინდობილობა და უხელმძღვანელიათ მხოლოდ მეგობრობით და თავაზიანობით და არა სიმართლით და საზოგადო ინტერესებისათვის ერთგულობით; ერთს მათგანს კი, ბ. მრისთავს, უმოქმედნა ნათესაური გრძობის გაელენის ქვეშე. აი სრული საქმე და კომისიის მოქმედება ამ რიგად წარმოგვიდგება თვალ-წინ.

იმ პატიოსანთ გვამთ, ე. ი. კომისიის წევრთ, უნდა მოვახსენოთ, რომ საზოგადოებისაგან არჩეულ პირთა სრულიადაც არ ჰმართებთ საზოგადო საქმეში დაუდევრობა და გულგრილობა, რომელნიც მათ, სიმართლის მიხედვით, დანაშაულობად უნდა ჩეთვალოთ; თანაც უნდა მოვაგონოთ, რომ მეგობრობა, თავაზიანობა და ნათესაური კავშირის დაცვა ფრიად მოსაწონი თვისებანი არიან, მაგრამ მათ არაერთი გაელენა არ უნდა იქონიონ საზოგადო საქმეში, თორემ ვნების და ზარალის მეტს ვერაფერს ვერ მიანიჭებენ საზოგადოებას და საზოგადო მომქმედთა და მოღვაწეთა სახელს.

ჩვენ ვფიქრობთ, რომ გვიან არ იქნება კომისიის მხრით საქმის გასწორება, რითაც იგი თავიდან აიცილებს არა-საქმებურს საქციელს და საზოგადოებასაც კარგს სამსახურს გაუწევს.

ამ წერილის დასაწყისში დადგენილის აზრის განსამარტებლად საქიროდ ვრაცბთ მკითხველის ყურადღე-

მიძლიან საბუთებითაც დაეამტკიცო, მაგრამ არც ერთს საქმეში თ. მინგრელსკი პირადად არც რეულა და არც არაერთი მონაწილეობა მიუღია.

მაშ რა მიზეზიაო, იკითხვამს მკითხველი, თუკი თ. მინგრელსკიმ არცკი იცისო, რაღაზედ იკლამენ მისი ვეჭილები თავსაო? აი რისთვის: თ. მინგრელსკის არა სურს, რომ მისი მამული გიბნეს, ანუ დაიკარგოს უმართლოდ, რადგანაც მაიორატია; ამისათვის იგი არ ჰზოგავს არც ფულს, არც საშუალობას, რომ მამული არ დაიკარგოს, რადგანაც პასუხის-მგებელია მმართველობის წინაშე. ამ აზრით თ. მინგრელსკიმ აიყვანა რამდენიმე ვეჭილი და უმთავრესს იმათგანს დღემდისინ ეძლევა წლიური ჯამაგირი არა-ნაკლებ რვა ასი თუმნისა და ორას-სამას თუმნისანი ხშირია; უეჭ-

ბა მივაქციოთ აგრეთვე წერილისათვის გამავრცელებელ საზოგადოების ბროშურას, რომელშიაც მოხსენებულია რაოდენიმე ფრიად საინტერესო და თან გულსაკლავი ფაქტები შესახებ «საზოგადოებისა». ბროშურა, რომელიც დაუროგდა «საზოგადოების» წევრთა და ქართველ ყურნალ-გაზეთობის მკითხველებს, მკითხველთა «საზოგადოების» მდგომარეობას და მოღვაწეობას. ჩვენი ვეჭობილობით, რომ აღნიშნულს «საზოგადოებას» არ დაჰკლებია არაერთი დაბრკოლება თავისი დანიშნულების აღსრულებაში. ბარდავთალიეროთ «საზოგადოების» ანგარიში და ჩვენ დავრწმუნდებით, რომ «საზოგადოება» ყოველის მხრით ფრთა შეკვეცილია. აი, რას მოგვითხრობს ანგარიში თუნდა ახალი სახალხო სკოლების გახსნის თაობაზე: «ახალი სახალხო სკოლების გახსნაზედ მმართველობა «საზოგადოებისა» ყველაზედ უმეტესად ზრუნავდა, მაგრამ მისი ზრუნვა უნაყოფოდ დარჩა ჯერ აქამომდე უმთავრესად იმ დაბრკოლების გამო, რომელიც მას აღმოუჩინა ადგილობრივმა სახალხო სკოლის დირექციამ. შთანხმობა დირექციის და «საზოგადოების» მმართველობის შორის გამოწვეულ იქნა დირექციისა და მმართველობის სწავლების პლანის სხვა-და-სხვაობისაგან. დირექცია უიმისოთ არ იძლევა ნებართვას არც ერთი სკოლის გამართვისას, თუ საზოგადოება უეჭველად სწავლა-განათლების მზრუნველის პლანს არ მიიღებს სახელმძღვანელოდ, ესე იგი თუ საზოგადოება თავის სკოლებში სახელმწიფო ენის სწავლებას არ დაიწყებს პირველის წლის მეორე ნახევრიდან და თუ ყოველისფერში არ ეთანხმება სწავლა-განათლების პლანს, შედგენილს მზრუნველისაგან. მაგრამ დირექციის წინადადება «საზოგადოების» მმართველობას ვერ შეუსრულებია, რადგან იგი, (მმართველობა) ამით არღვევდა თავის წესდების მე-3 § და შეიქმნებოდა პასუხის მგებელი უკანონო მოქმედებისათვის, როგორც კრებისა და სა-

ველია, ამ ვეჭილებსაც თავიანთ პირადი ინტერესიცა აქეთ გარდა თ. მინგრელსკის საქმეებისა. ამათ ის უნდათ საჩივრებმა და საქმეებმა დიდხანს გასწიო მინგრელსკის და მცხოვრებთა შუა. ამათ რა ეკარგებათ, ჯამაგირს იღებენ უკლებლად და სხვას რაც უნდა მოუვიდეს.

რასაკვირველია, იმეღია, რომ ახალ სასამართლოებში აღრე თუ გვიან, სიმართლე არ დაიკარგება, მაგრამ აქეთვის ხშირად იმისთანა გარემოება, რომელსაც უნდა მიაქციოს განსაკუთრებითი ყურადღება. მაგალითად, ყველამ იცის რომ ჩვენს სასამართლოებში, საქმის წარმოება არის რუსულს ენაზედ; დავა კი იმერეთში, მართლმანეთში და სამეგრელოში დამოკიდებულია უფრო მოწმების ჩვენებაზედ, ან საბუთებზედ და სიგელებზედ, რომელნიც ძველს ქართულს ენაზედ

ზოგადობის წინაშე, ისე უმაღლესის მთავრობის წინაშე.

მერმე ანგარიში განაკრძობს: «ვიდრე ამ საგანზედ საქმე არ გარდასწყდება, საზოგადოების მოქმედება და ზრუნვა ახალის სკოლების გამართვის შესახებ თითქმის სრულიად შეჩერებულია.»

თუ როგორ ეხერხება «მმართველობას» სკოლების გახსნა ამას ნათლად გვიჩვენებს წინარების სკოლის ისტორია. ეს ერთი, მაგრამ ამით არ თავდება «საზოგადოების» თავ-გადასავალი. როგორც სჩანს ანგარიშიდან, «საზოგადოება» ერთობ შევიწროებული ყოფილა მატერიალურის მხრითაც. აქაც ჩვენი საზოგადოების დაუდევრობა, გულგრილობა საზოგადო საქმისადმი ნათლად იხატება. ანგარიშიდანა სჩანს, რომ «წევრთაგან შემოსავალი სულ მცირე იყო, სახელდობრ 370 მან., როდესაც უნდა შემოსულიყო 3572 მან.» დანარჩენი საზოგადოების წევრებზე დარჩა ვალად; სულ შემოსულა ცხრა ჯერ ნაკლები ნამდვილის შემოსავლისა. ამას კიდევ მოურიგებოდა კაცი, თუ უარესსაც არ მოგვითხრობდეს ანგარიში. «საზოგადოების» «დაფუძნების» აქეთ, 1879 წლიდან აქამომდე, უნდა შემოსულიყო 13,617 მან., გარნა შემოვიდა მხოლოდ 5452 მან. და დანარჩენი კი, ესე იგი 8,165 მან. დარჩა ვალად წევრებზე. ხუთი წლის განმავლობაში წევრებს შემოუტანიათ თითქმის ერთი მესამედი ხვედრი ფულისა. რას მოასწავებს ეს გარემოება, თუ არა გულ-გრილობასა და დაუდევრობას ჩვენი საზოგადოებისას. თითო წევრის ხვედრი წლიური შემოსატანი ფული (6 მ.) ისე მცირეა, რომ მისი გადახდა წლიურად არაერთარ გაჭირვებას არ წარმოადგენს წევრთათვის.

მკითხველი ნათლად დაინახავდა ჩვენი სიტყვებიდან, თუ რა პირობებშია მოქცეული ჩვენში საზოგადო საქმე, და ჩვენ ჩვენის მხრით მწუხარებას გამოვაცხადებთ შესახებ «წერაკითხვის» საზოგადოების მდგომარეობისა, მით უფრო რომ ხსენებული არიან დაწერილნი. ახლა წარმოიდგინეთ რა ჰქნან სასამართლოებმა ამ შემთხვევაში? საბუთები უნდა გადაითარგმნენ თარჯიმნის საშუალებით. შევლამ ვიცით, რომ თარჯიმნებად არიან ხშირად ისეთნი პირნი, რომელთაც არა თუ რუსული ზედ-მიწევით არ იციან, ქართულს ენაშიაც ძლიერ კოკლობენ; ამასთანავე ამათი თვიურ ჯამაგირი არ აღემატება ხუთ თუმანს. ახლა წარმოიდგინეთ, მკითხველო, მოხდა იმისთანა საქმე, რომ ღარიბს კაცსა აქვს წართმეული უსამართლოდ მამული, რომელიც დიდისა და მდიდარის კაცის ხელშია; ყოველივე სიმართლე ღარიბისა არის დამოკიდებული ძველ ქართულ საბუთებზედ. მოხდა იმისთანა საქმე, რომ სასამართლომ უნდა მიანდოს ამის თარგმნა თარჯიმანს და როგორც ის

საზოგადოების წესდება და მოქმედება დაეყარებულა ნამდვილს და ქეშმა-რიტს პედაგოგიურს საფუძველზედ.

შინაური პრობლემა

ამას წინაღუ ვაცნობთ ჩვენს მკითხველებს, რომ ჩვენის სწავლავანათლებლის მზრუნველი ბ. იანოვსკი პეტერბურგში არის და ცდილობს მისგან ახლად წარდგენილი პროექტი დაამტკიცებინოსო. ისიც ვაცნობთ, რომ ეს პროექტი შეეხებოდა უმთავრესად სახალხო სკოლების მდგომარეობას, მაგრამ ხელში არა გვექონდა და არც ვნლა გვაქვს არაერთარი ცნობა იმის შესახებ, თუ როგორია ეს პროექტი. მხოლოდ ახლად მოსულ რუსულ გაზეთებში, შემდეგ თვით ჟაქტის მოხსენებისა, ვკითხულობთ: «სხვა-და-სხვა ტომისაგან შემდგარ ძველკასიის ხალხში აქამდის რუსული წერაკითხვა ძალიან ცოტად არის გავრცელებული, რადგან სკოლებში უფრო სომხურსა და ქართულს ენებზედ ასწავლიან.»

ჩვენ გვატყობინებენ აფხაზეთიდან, რომ იქ მმართველობას ნება მიუცია რამოდენიმე რუსის ბერისთვის ღრანდის ძველი მონასტერი განახლონ და გააკეთონ ძმათა საცხოვრებელიც; ამასთანავე ბერებს აღევენ სამს დესიატინა მიწას ცხოვრების სახსრად.

ამ ქვეყანაში, გვეწერს კორესპონდენტი, უწინაც ბევრი მისიონერები ყოფილან და ახლაც ბევრნი მოდიანო, მაგრამ ძრისტეს სარწმუნოებას ვერ შეეთვისენ აქაურებიო.

იქილამვე გვატყობინებენ, რომ ბულგარების ორი სოფელი ამ დღეებში აყრას აპირებენ და ისევ თავის ქვეყანაში მიდიანო, რადგანაც აქაურობას ვერას გზიო ვერ შეეთვისენო.

გადათარგმნის, სასამართლოც ისე გადასწყვეტს. ახლა ჩვენთვის ვიფიქროთ, შეუძლიან ღარიბს კაცს გულდამწვრდებით უტკიროს ამ გარემოებას, როდესაც იცის, რომ მისი მოპირდაპირე მზად არის დახარჯოს ათასობით ამ საქმეზედ. წარმოიდგინეთ, რომ მოხდა უბედურება, — თარჯიმანმა გაჰყიდა თავის სინდისი; რა ჰქნას მაშინ ღარიბმა კაცმა, როგორ გაასწოროს ეს საქმე, ვისთან მიიქცეს? სასამართლოს სრული უფლება აქვს ისე გადასწყვიტოს საქმე, როგორც საბუთი უჩვენებს. ვადი და დამტკიცე, რომ თარჯიმანი მაქცეულია, ჯერ ერთი არ დაგიჯერებენ და მეორეც ესა, რომ შეიძლება, პასუხის გებაშიაც მიგცენ, როგორ გაუბედვრებს ამასხურის კაცს ცილის წამებაო. რასაკვირველია, არის კიდევ ერთი საშუალება, — ყოველს მომივიანს შე-

რუსეთი

— ბაზ. «რუსკი ძურეის» შეუტყვია, რომ სახალხო განათლების სამინისტროს განზრახვა აქვს იმისთანა წესი დაადგინოს, რომლის ძალითაც მცირე-წლოვანთ გიმნაზიის შეგირდებს — ვაყებსაც და ქალებსაც — აღეკრძალოთ სიარული და დასწრება ქალაქის ოლქის სამჯავროებში, მორიგებელ მოსამართლეთ დარბაზებში და სხვა სამჯავრო ნაწილებში საქმეების გარჩევის დროს. ამ წესის დასადგენად საქირაო იუსტიციის სამინისტროს თანხმობა და ამისათვის სახალხო განათლების სამინისტრომ გარდასწყვიტა გამართოს მასთან ამ საგანზე მიწერ-მოწერა.

— მასწავლებელთა ყრილობის საქმე დიდხანია მმართველობასა აქვს წარდგენილი განსახილველად, მაგრამ აქამდინ მმართველობას ჯერ გარდაწყვეტილი არა გამოუცხადებია არა ამ საქმეზე. მხლა იწერებიან გაზეთები, რომ სახალხო განათლების სამინისტროს განზრახვას ასე თუ ისე ამ საქმის გარდაწყვეტა და ამისათვის მიუწერია სამოსწავლო ოლქების მზრუნველთათვის, რათა მათ წარმოადგინონ თავის აზრი ამ საგნის შესახებ; ამ უკანასკნელთაც თავის მხრივ მოსთხოვეს დასკვნა სახალხო სასწავლებელთა დირექტორებს და ამ გვარად საქმის კარგად თუ ცუდად გარდაწყვეტა სრულიად დამოკიდებულია ამ დირექტორების დასკვნაზე.

— ძოხანოვის კომისიაში წინადადება შეუტანიათ იმაზედ, რომ ამას იქით ხმოსანთ, რომელიც თავიანთ თანამდებობას რიგიანად არ შეასრულებენ, ჯარიმა გადაახდევინონ ხოლმე ამ რიგიდ: ვინც პირველად დააკლდება საბჭოში სნდომას, იმას ხუთი მანეთი უნდა გადახდეს, მეორედ — 10 მ. და ვინც სამჯერ და მეტად დააკლდება, იგი უნდა გამოირიცხოს საბჭოდგან.

— «მმართველობის მოამბეში» გამოცხადებულია ვრცლად გლენების-

უძლიან მოსთხოვოს სასამართლოს საბუთების გადათარგმნა ექსპერტების საშუალებით; მაგრამ ეს სასამართლოს სურვილზეა დამოკიდებული; თუნიდაც ვთქვათ, რომ სასამართლო დაეთანხმა მომხივანს (თუმცა ეს ხშირად არ მოხდება ხოლმე) და დანიშნა ექსპერტები. სად იპოვოს ამ დროში კაცმა იმისთანა პირნი, რომელნიც ძვირად გადაუდგებიან თავის სიმართლეს? შეტყველია, ამ შემთხვევაში გაჩნდება ჩუმად წიგნების წერა, ნათესავეების და მეგობრების ხეწნა, ერთი სიტყვით, მდიდარი და დიდლი კაცი თავისას გაიტანს. მის მიმართოს საწყალმა კაცმა, ვის საშუალებით აცნობოს სასამართლოს თავის სიმართლეს? მე გგონია, ეს კითხვა ჩემგან შესანიშნავი არის და გგონია, ეს საგანი ღირსია, რომ ქართული გაზეთის რედაქციამ მიაქციოს

გან მამულების შესყიდვის საქმის მდგომარეობა 1861 წ. 27 ოქტომბერიდან 1883 წ. 1-ს ოქტომბრამდინ. იქილამა სჩანს, რომ ამ დროს განმავლობაში მთელს იმპერიაში შესყიდნია მამული მებატონეებისგან 8,512,820 გლენს — სულ 30,292,154 დესიატინა.

— მრთი ვარშავული გაზეთი იწერება, რომ მარშავის უნივერსიტეტის სტუდენტების ინსპექტორს გამოუცხადებია სტუდენტებისათვის 10 ამ თვისას უმაღლესი მთავრობის განკარგულება, რომლის ძალითაც ეკრძალებათ სტუდენტებს ჯოხების, წიკვლების და სხვა ამგვარი საგნების ტარება ქუჩებში და თვით უნივერსიტეტის შენობაში. ამავე გაზეთის სიტყვით მარშავის პოლიციასაც მისვლია ბრძანება, რომლის ძალითაც იგი მოვალე, ხდება წაართვას სტუდენტებს, თუ მათს ხელში ნახავს ჯოხს ან სხვა ამ გვარს რასმე.

— იმის გარდა, რაც ზემოდ ვსთქვით კოხანოვის კომისიის შესახებ, იწერებიან, რომ ამ კომისიას ექნება კიდევ რამდენიმე ყრილობა, რის შემდეგაც ყველა პროექტები აღვილობრივთა საგლენო, საერო და საქალაქო დაწესებულებათა შეცვლის შესახებ გარდაეცემა დასასკვნელად შინაურ საქმეთა სამინისტროს და აქედამაც წარუდგენენ სახელმწიფო რჩევას, რომელიც განიხილავს მთვერთებულთა დეპარტამენტთა საზოგადო კრებაში. რადგანაც კომისიის ნაშრომი ერთობ რთული და ძნელია, ამის გამო სახელმწიფო რჩევას დაჰყოფს მას ნაწილებად და თვითუფლს ნაწილს თითო წევრს მიანდობს, წევრები შეისწავლიან მინდობილს ნაწილებს და შემდეგ ცალ-ცალკე მოახსენებენ შეერთებულთა დეპარტამენტთა საზოგადო კრებას.

— ამას წინაღუ ვაცნობთ მკითხველებს, რომ სახელმწიფო რჩევაში მალე განიხილავენ უნივერსიტეტების ახალს წესდებასაო. მხლა კიდევ იწერებიან, რომ ამ წესდებას განიხილა-

ღირსეული ყურადღება. ამ შემთხვევაში რედაქციასა აქვს დიდი ძალა, მას შეუძლიან მოიპოვოს საშუალება და სახალხოდ გამოაცხადოს უსწინდისო მიმართულება იმისთანა პირებისა, რომელნიც პირადი სარგებლობისთვის, ანუ მიდგომილებით, სჩაგრავენ მართალს და ღარიბს კაცსა. მე მაქვს აზრად ვადმოგსცე რედაქციას ჩემი პროექტი, რა გზით შეიძლება მოისპოს მომავალი დროისთვის ამ გვარი უსამართლოება; ამ ხანად კი ნებას ვითხოვ წარმოვადგინო წინაშე რედაქციისა დასამტკიცებლად ჩემის აზრისა ცხადი საბუთები.

თ. დიმიტრი თუმანიშვილი, (გაგრძელება)

